

**Generalitat
de Catalunya**

**Enquesta cap a una Catalunya plural: la societat catalana
en un futur intercultural**

Enquesta encarregada per l'Institut Català de la Mediterrània

Novembre de 2000

RPEEO 213

Registre Públic d'Enquestes i d'Estudis d'Opinió de la Generalitat de Catalunya
Decret 25/1998, de 4 de febrer

PRINCIPALS RESULTATS DE L'ENQUESTA "CAP A UNA CATALUNYA PLURAL: LA SOCIETAT CATALANA EN UN FUTUR INTERCULTURAL"

Direcció: Maria Àngels Roque

Redacció: Jordi Padilla i Pere Casamayor

Departament d'Estudis de l'Institut Català de la Mediterrània

Introducció

L'Institut Català de la Mediterrània, el Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, i el Departament d'Història Contemporània de la Universitat de Barcelona van constituir, l'any 1998, un grup de reflexió¹ que ha desenvolupat una sèrie de projectes sobre la interculturalitat a Catalunya. Amb l'objectiu d'ampliar el coneixement dels principals reptes que planteja la interculturalitat en la societat catalana, aquest grup va elaborar una enquesta per reflectir les tendències de futur i l'evolució de Catalunya en un marc de diversitat privilegiant especialment el tractament de la immigració.

L'enquesta es va adreçar a experts tant teòrics com pràctics i líders d'opinió. Es va demanar als enquestats, seleccionats en funció de la seva representativitat i experiència, que reflectissin aquelles tendències que podrien ser significatives els anys vinents, des de la perspectiva de la seva àrea d'estudi o terreny d'actuació.

Les reflexions aportades a l'enquesta van servir per identificar els principals ítems sobre la interculturalitat a la societat catalana. L'enquesta estava estructurada temàticament en set apartats (elements culturals, món econòmic i laboral, població estrangera i ciutadania, habitatge i urbanisme, benestar social i salut, món educatiu, i mitjans de comunicació), considerats claus per a l'anàlisi dels efectes i de les respostes que pot provocar l'arribada d'immigració estrangera en la societat catalana. En el marc del curs "Polítiques d'Immigració a Catalunya", que es dur a terme a l'Institut Català de la Mediterrània entre els mesos de novembre de 2000 i juny de 2001, es va elaborar una segona fase de l'enquesta que aprofundeix en els diferents aspectes tractats a la primera. Així, es van desenvolupar les preguntes originals de forma més concreta i específica, perquè a partir de les respostes de l'enquesta inicial (que responia a un disseny on predominaven les preguntes obertes) es va dissenyar un qüestionari de preguntes tancades, on la categorització dels resultats obtinguts

¹ El grup de reflexió estava constituït per: Joseba Achótegui, Jordi Bacaria, Norbert Bilbeny, Lluís Calvo, Jordi Casassas, Enric Castella, Andreu Domingo, Andreu Mayayo, F. Xavier Medina, Helena Olivan, Cristina Pellissé, Maria-Àngels Roque, Antoni Segura i Imma Tubella.

anteriorment i la seva anàlisi posterior perfillessin els efectes i les possibles conseqüències de la diversitat cultural.

Aquesta segona fase de l'enquesta es va adreçar als experts que van contestar la primera enquesta (80) afegint-hi una selecció del professorat del curs de "Polítiques d'immigració" abans mencionat. En total varen respondre la segona enquesta 76 experts (que representaven un índex de resposta al voltant del 50%) de diversos àmbits, amb la qual cosa es va assolir un nombre semblant a la primera fase i un ampli ventall d'àmbits que permeten observar les principals tendències destacades pels experts. Les enquestes van ser enviades per correu, amb la mateixa metodologia seguida a la primera fase.

L'anàlisi de les respostes s'ha fet, en la major part de les preguntes (totes les preguntes eren tancades amb valoració escalar de l'1 al 10) a partir d'estadístics descriptius, freqüències i indicadors de mesura central, com la mediana, la mitjana, o la moda. Les mesures de dispersió, com la variància o l'anàlisi dels quartils, s'han pres com a referència en algunes respostes, que mostraven més diversitat d'opinions. En canvi, les preguntes que requerien una jerarquitització entre les variables, s'han analitzat a partir dels percentatges sobre els totals, tant en la pròpia categoria com a nivell general.

Aquest informe és el resultat de l'anàlisi de les dues enquestes, comparant-ne les diferències, mostrant l'evolució en les opinions i les reflexions d'una enquesta a l'altre, destriant els punts comuns que més preocupen a la població enquestada, i que ens donaran una visió de conjunt de les tendències de futur de la societat catalana.

Principals resultats.

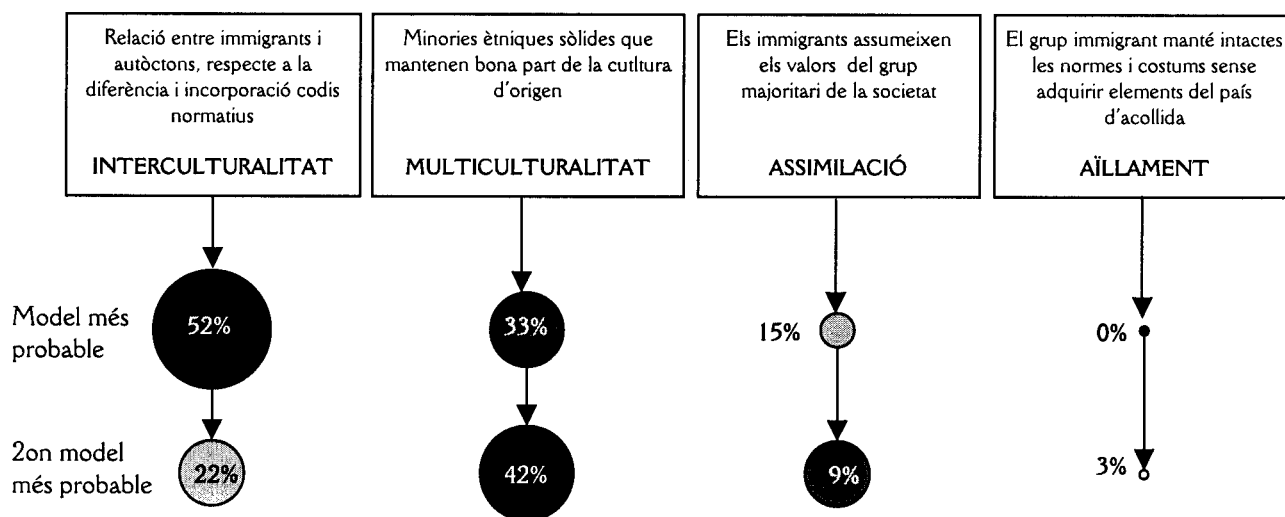
LA IDENTITAT CULTURAL

A l'hora de valorar quin serà el procés d'integració de les diferents pertinences que estan arribant a Catalunya, i que es preveu que arribin en un futur pròxim, els enquestats opinen que això dependrà, en primer terme, de les necessitats econòmiques i demogràfiques de Catalunya, ja que l'arribada de contingents de persones d'origen estranger convertirà en obligada aquesta integració. A més, es considera que aquest nou procés és el resultat dels moviments de globalització i complexitat que porten cap a noves identitats, mentre que situen en darrer lloc el fet que la societat catalana hagi estat històricament oberta i innovadora. Per tant, es percep que els elements clau en el procés d'integració de les diferents pertinences vindran donats com un fet obligat, ja sigui per pròpia

necessitat o perquè forma part d'un context més ampli, més que no pas per la tradició històrica de Catalunya com a societat receptora d'altres pertinences. Aquestes respostes posen de manifest que el voluntarisme polític i social serà un element determinant en la integració de les diferents pertinences a la societat catalana.

Es van plantejar als enquestats quatre models d'integració per que marquessin quins consideraven que es desenvoluparien més probablement en el futur dins la societat catalana. Els dos models més probables són en primer lloc, un marcadament intercultural, amb una relació fluida entre immigrants i autòctons i immigrants, respecte a la diferència i incorporació per part dels immigrants dels codis normatius i interpretacions del nou context. El segon model més probable pels experts reflecteix una situació multicultural amb formació de minories sòlides que mantenen bona part de la cultura d'origen. Els altres dos models presentaven les posicions més extremes: l'assimilació i l'aïllament. D'aquests, només el que mostrava una situació d'assimilació dels valors del grup majoritària es citat com a probable mentre que el model en que els grups immigrants mantenen intactes els costums i les normes sense adquirir cap element dels estils de vida del país d'acollida és considerat com a completament improbable.

MODELS D'INTEGRACIÓ QUE MÉS PROBABLEMENT ES DESENVOLUPARAN EN LA SOCIETAT CATALANA

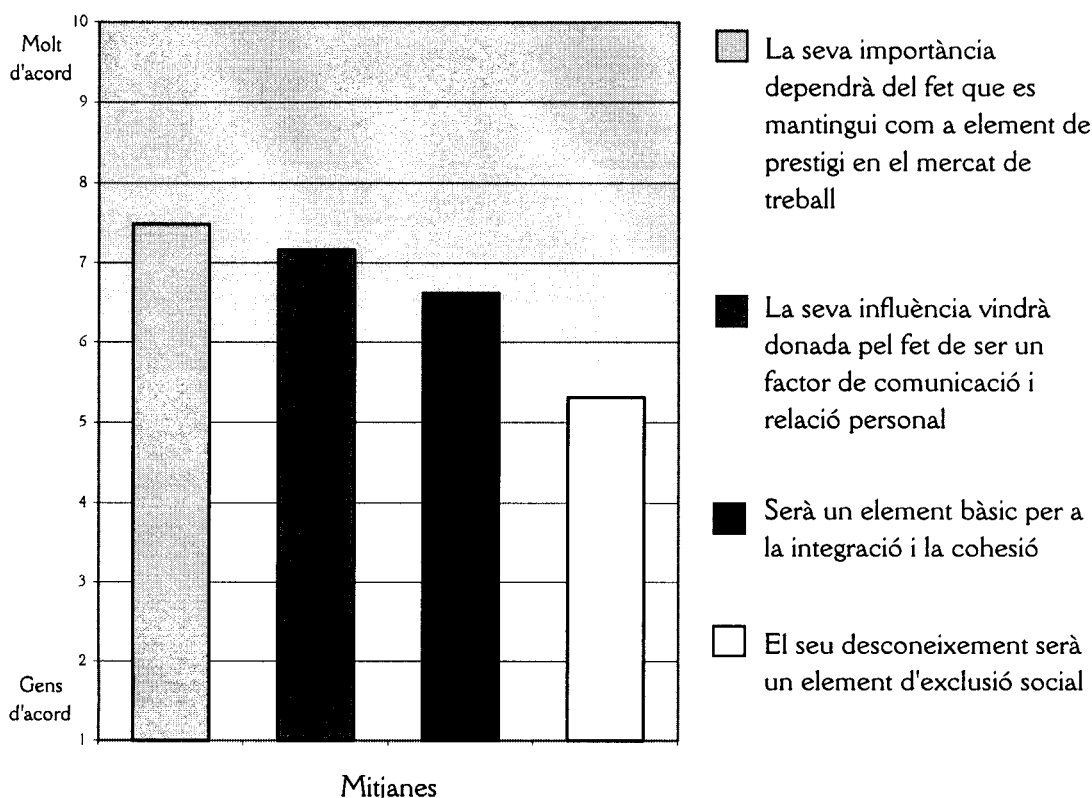
Tendències de la cultura catalana i el paper de la llengua

Quan es va preguntar a la primera enquesta (1999) quins eren els principals trets socioculturals que distingien la societat catalana, l'element més citat va ser la llengua. En segon terme es citaren aspectes de caràcter marcadament social, com la tolerància, la convivència, la capacitat d'integració

o d'acolliment. En tercer lloc es consideraren característiques referides al tarannà emprenedor dels catalans, destacant la innovació, la iniciativa o el dinamisme.

En la segona fase de l'enquesta (2001), on es demanava que de les vuit categories més citades en la primera enquesta es triessin les tres que tindran més importància en el futur pròxim com a trets de la cultura catalana, la llengua perdia importància, i es considerava que el seu pes disminuirà en un futur com a element característic de la societat catalana, beneficiant altres aspectes relacionats amb la convivència i la tolerància (un 49,2% de les respostes ho considera cabdal), amb la innovació i el dinamisme i també el pragmatisme. Així doncs, es presenten els valors de més importància en les relacions amb els altres individualment, més que no pas aspectes culturals *per se*, com ara les tradicions, el sentiment d'identitat, o la mateixa llengua. Aquesta pèrdua de centralitat de la llengua en el futur pot ser deguda a que, pels enquestats, aquesta jugarà un paper de *factor de comunicació* i de relació personal (més d'un 67% dels enquestats estan molt o bastant d'acord amb aquesta afirmació) que *no pas com a element bàsic per a la integració i la cohesió*, o que pugui influir sobre l'exclusió social. Per altra banda també es considera que la seva importància en el futur dependrà que es mantingui com a *element de prestigi dins del mercat laboral*.

GRAU D'ACORD AMB UN SÈRIE D'AFIRMACIONS SOBRE EL PAPER DE LA LLENGUA CATALANA EN UN FUTUR INTERCULTURAL.

La cultura popular

Sobre els aspectes al voltant de la cultura popular a Catalunya, el primer que cal precisar és que la major part dels enquestats estan d'acord amb que les manifestacions lúdiques tenen més pes com a elements d'integració per ser factors de relació entre persones que no pas pel seu contingut cultural específic. A partir d'aquí, es considera que els elements festius catalans serviran per a la integració dels nous immigrants, encara que les respostes dels enquestats no marquen una tendència clara i hi ha certa dispersió d'opinions. Dispersió que es reproduïx en la consideració que les manifestacions festives creades per persones d'altres orígens s'integraran paulatinament com a fenòmens lúdics de la societat catalana. Menys discussió hi ha en la consideració que els fenòmens esportius de masses jugaran un paper de mecanismes d'identificació amb l'imaginari social.

La cultura catalana en el procés de construcció europea

El paper de la cultura catalana dins el procés de construcció europea presenta més diversitat d'opinions. Tot i que la majoria dels enquestats creïen, a la primera enquesta, que la cultura catalana es mantindrà definida en el context europeu, hi havia quasi un 30% d'opinions en contra. Així, les raons més citades d'aquest manteniment de la identitat cultural eren bàsicament les *voluntaristes* (*la voluntat política de representació o la pròpia projecció exterior de la cultura*) o la percepció que la identitat catalana és prou forta per mantenir-se definida en el context europeu. Per altra banda, les opinions contràries se centraven en què dins el context europeu *hi haurà un debilitament de les nacions minoritàries*, tendint cada vegada més a la homogeneïtzació per la pressió de les cultures dominants.

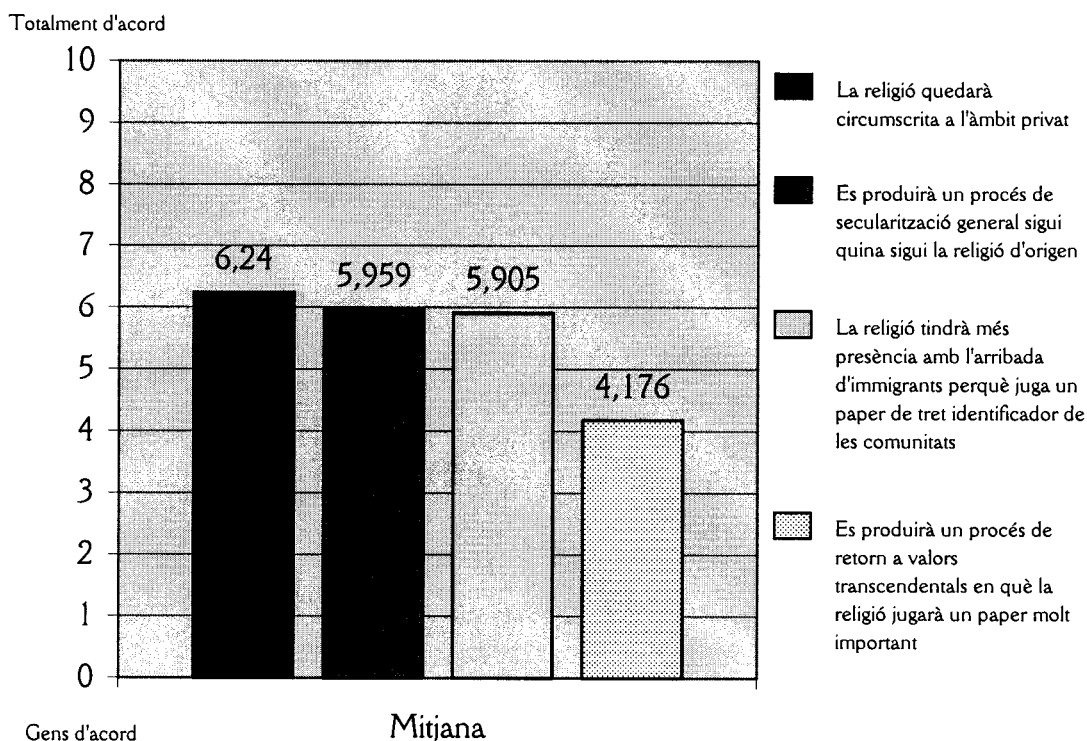
Seguint aquesta tendència majoritària, en la segona fase de l'enquesta es valoren més favorablement les afirmacions que consideren que *la cultura catalana apareixerà més definida en el context europeu que no pas les que indiquen una pèrdua d'identitat cultural*. Pels enquestats la identitat forta i el voluntarisme polític són els dos elements que jugaran un paper fonamental en que la cultura catalana mantingui la seva posició. Tot i això, els enquestats tenen present que hi ha factors com les tendències a la homogeneïtzació o les limitacions pel fet de ser una cultura minoritària que poden jugar un paper contrari a aquesta major definició.

Diversitat religiosa

La relació que acostuma a produir-se entre immigració i religió pot esdevenir complexa, ja que es contraposen els processos creixents de secularització de la societat catalana amb la visió de forta religiositat d'alguns contingents d'immigrants. És per això que, quan es demana als enquestats la

seva visió sobre temes religiosos, la diversitat de parers s'eixampla, i es contraposen opinions en tots els sentits. Així, no es considera que ens trobem en un procés de retorn a valors transcendents, però tampoc hi ha un acord en la generalització dels processos de secularització.

GRAU D'ACORD AMB UN SÈRIE D'AFIRMACIONS SOBRE EL PAPER FUTUR DE LES RELIGIONS DINS LA SOCIETAT CATALANA

Per altra banda, hi ha una relativa acceptació del fet que la religió jugui un paper important de tret identificador de les comunitats, la qual cosa farà que *la religió tingui una major presència amb l'arribada d'immigrants*. A més, no hi ha un grau important d'acord sobre si la religió quedarà circumscriu a l'àmbit privat en el futur, però l'acord és més gran en el paper de l'Estat a l'hora de garantir els espais públics per totes les religions.

ECONOMIA I MERCAT DE TREBALL

Els sectors d'activitat del mercat de treball poden patir canvis estratègics en els pròxims anys, tant des del punt de vista de l'ocupació com de la distribució dels treballadors en cada sector, i de la seva importància relativa sobre el conjunt de l'economia. Així, la població enquestada considera que els

sectors del *turisme i dels serveis amb mà d'obra qualificada* seran els que creixeran més en un futur a curt termini (un 73'6% i 63'5%, respectivament) mentre que, en canvi, els sectors que agruparan una major quantitat de treballadors estrangers seran la *construcció i els serveis, però amb treball poc qualificat* (ambdues amb un 80% de les respostes) i *l'agricultura intensiva*.

La contractació en origen tindrà el principal obstacle en la burocratització dels procediments. Aquest tipus de *contractació i la política de contingents*, tot i que el reduiran, *no aconseguiran*, segons la majoria d'experts consultats, *aturar el flux d'immigrants il·legals* ni la ocupació en l'economia submergida. A més, una política de contingents limitada a sectors concrets de l'economia pot suposar un fre a la promoció laboral dels residents estrangers, que poden veure's limitats a un tipus concret de feines, tendint cap a l'etnoestratificació dels mercats. En canvi, la gran majoria dels enquestats considera que *la consecució del permís de treball hauria de desvincular-se de l'obtenció del permís de residència*.

La immigració no resoldrà pas els embuts estructurals del mercat de treball, ja que aquest problema és de caràcter més ampli, i afecta al conjunt del mercat laboral, encara que també és plausible que augmenti la *immigració més qualificada* de cara a cobrir places en sectors estratègics que tindran una forta demanda d'ocupació. En canvi, els experts tampoc creuen que les polítiques de cooperació i obertura als intercanvis i inversions redueixin mig termini la incitació a emigrar de les poblacions dels països del Sud, sinó que es tracta d'un procés de llarga durada. L'etnoestratificació de la que parlàvem anteriorment pot provocar que es creïn mercats laborals interns, que arribin a excloure tant a altres grups d'immigrants com a treballadors autòctons. Ja que les xarxes familiars i comunitàries s'han convertit en les principals vies d'informació i col·locació dels immigrants que arriben a la societat d'acollida.

Un punt en que es produeix una dicotomia clara de respostes entre els enquestats és en la consideració de la immigració com una solució al problema dels finançament de la protecció social. Així mentre la meitat dels enquestats (49%) es mostra d'acord en que només serà una solució parcial i transitòria l'altre meitat hi està en desacord. Aquest tema, com altres que veurem més endavant, mostra una *disparitat d'opinions molt elevada, la qual cosa indica que es un aspecte que genera molts dubtes entre els experts*.

POBLACIÓ ESTRANGERA I CIUTADANIA

Pel que fa als *drets i deures dels immigrants*, la majoria dels enquestats es mostren favorables a que el període de residència de cara a obtenir la nacionalitat fos més curt, i que el dret a vot en les

eleccions municipals que ja gaudeixen els ciutadans comunitaris pogués estendre's als ciutadans extracomunitaris. De la mateixa manera, es considera que *una vegada ja hagin adquirit el permís de residència, haurien de tenir els mateixos drets i deures que els ciutadans autòctons*. Totes aquestes opinions són àmpliament consensuades pel conjunt dels enquestats. En canvi, hi ha una dicotomia acusada en parlar de la lliure circulació de persones; així, hi ha una distribució de la meitat del enquestats a favor (amb major o menor grau) i l'altra meitat en contra. Conseqüentment, aquesta dicotomia es reproduïx en tractar la necessitat d'establir quotes i mesures de control a l'entrada o en la consideració que les polítiques restrictives permeten incidir en major mesura en les condicions legals, de vida i laborals dels immigrants estrangers.

En consonància amb aquestes darreres afirmacions, una gran majoria dels enquestats es mostren partidaris d'afavorir la integració dels immigrants mitjançant eines diverses; així, pensen que *el fet d'haver estat escolaritzat a Catalunya hauria de facilitar l'obtenció del permís de treball*, que als matrimonis d'estrangers se'ls hauria de donar la possibilitat de què fossin regulats pel dret civil català, i que els estrangers que obtinguessin la nacionalitat per matrimoni amb un català haurien d'adquirir *per se* el veïnatge civil català.

Les polítiques d'immigració

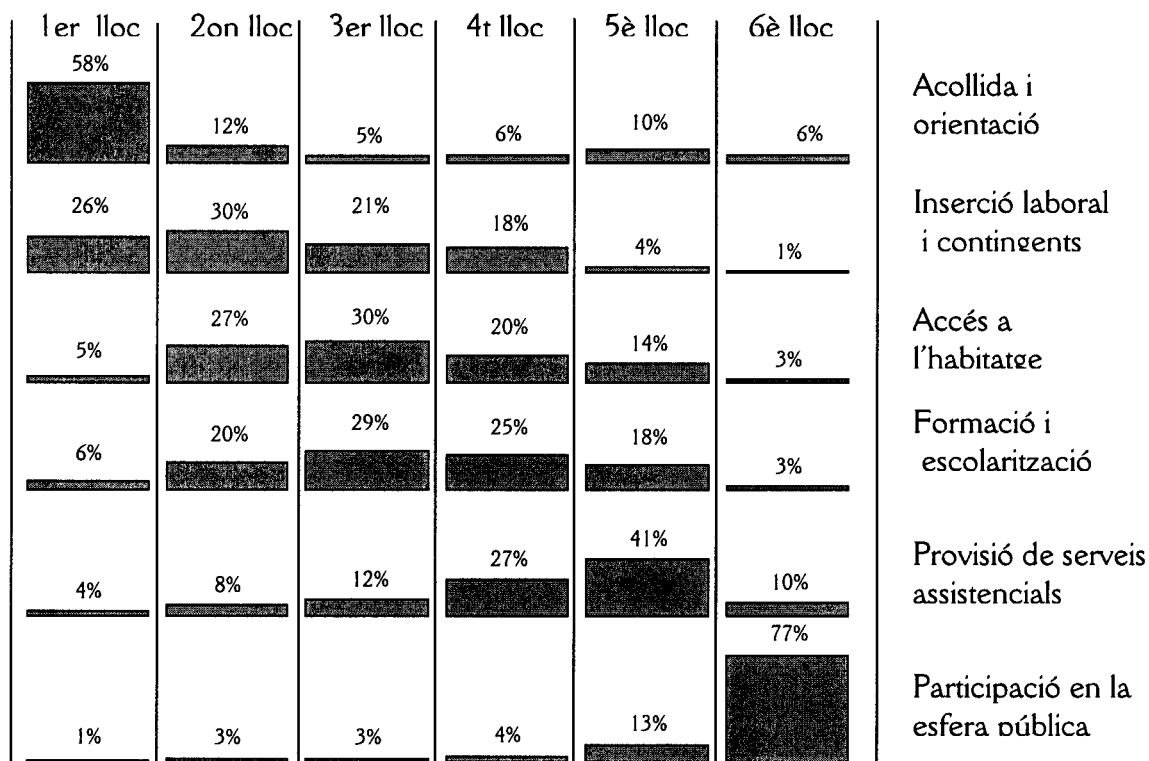
La prioritat de temes per dissenyar les polítiques d'immigració a Catalunya hauria de seguir un procés lògic, que anés des de l'arribada de l'immigrant fins a la seva integració en l'entorn social en què es desenvolupi. Per tant, la primera prioritat hauria d'ésser la d'acollida i orientació als nous arribats, seguit de la inserció laboral i de la provisió d'accés a l'habitatge. A partir d'aquí, caldria potenciar altres tasques com la *formació i escolarització, la provisió de serveis assistencials*, i per últim, fomentar la participació en l'esfera pública i en el teixit social.

A partir d'aquests dissenys, un 69% de les respostes es mostren totalment o molt d'acord en què caldria adreçar les polítiques genèriques a tots els ciutadans, inclosos els estrangers, ja que seria la millor manera de propiciar un desenvolupament integrat dins la xarxa social catalana, sense distincions, ni a favor ni en contra. *Quan es fan polítiques especialment per a immigrants, cal que es tingui en compte quin és el projecte de vida de l'immigrant* (segons si és temporal, de retorn, o d'arrelament). Un dels fets més importants, a més, hauria de ser *la coordinació entre diferents administracions, i la implicació de les institucions socials intermèdies* (ONG i associacions).

Per garantir la cohesió social en relació amb la diversitat cultural caldria desenvolupar un marc de convivència i integració dins la societat; així, es creuen necessàries les campanyes de sensibilització de la població sobre la diversitat cultural, les actuacions per reduir la inseguretat ciutadana, o la

LES POLÍTIQUES D'IMMIGRACIÓ A CATALUNYA PER ORDRE DE PRIORITAT

% respostes que la consideren prioritària en

promoció de fórmules de consens institucional en actuacions relacionades amb la diversitat cultural. A més, si el conflicte no es pot evitar, llavors cal promoure la presència de mediadors interculturals per prevenir les situacions de conflicte.

La majoria de les situacions de rebuig que es produeixen es deuen al desconeixement i la por cap a allò diferent, pels prejudicis cap allò que és desconegut, en aquest cas, l'immigrant. En canvi, no es considera *determinant el fet que algunes famílies d'immigrants es trobin en situació de pobresa i marginalitat*, o que alguns immigrants no acceptin les normes bàsiques i comunes de convivència (només un 6% el considera com a principal motiu del conflicte, i en canvi, un 64% el situa en últim lloc).

HABITATGE

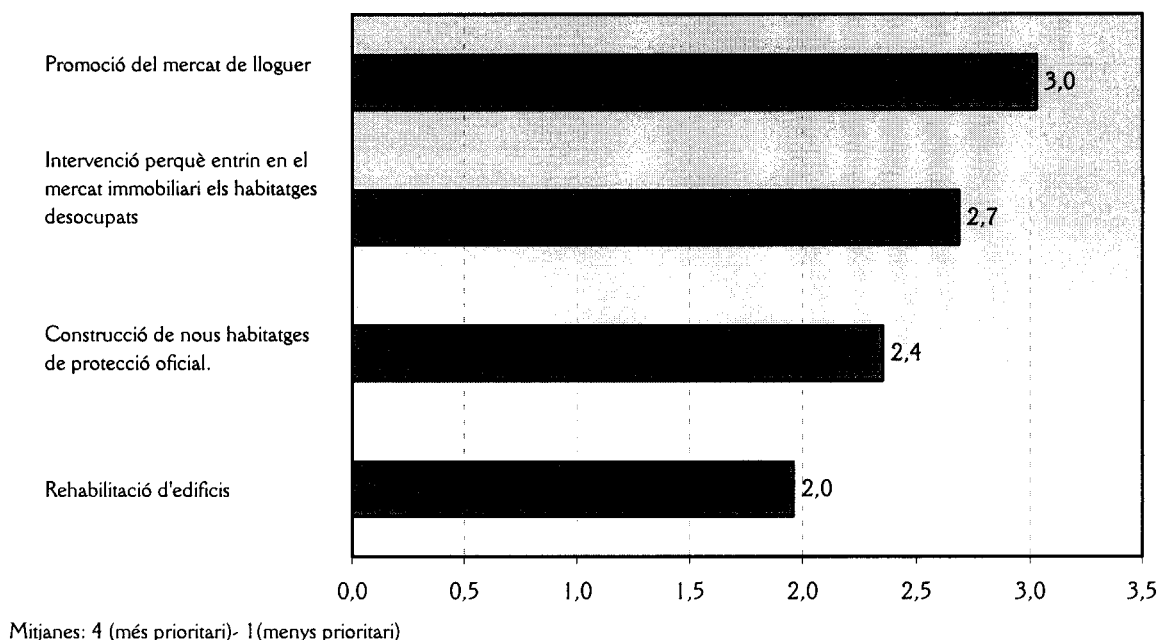
L'accés a l'habitatge és considerat com una de les prioritats principals en l'atenció als immigrants, i les mesures polítiques per crear habitatge protegit han de ser universals, i no pas exclusives per a immigrants; el manteniment dels criteris per accedir a les promocions d'habitatges públics hauria de ser la norma, encara que si es pot evitar la concentració d'immigrants estrangers en determinades àrees millor. Les principals dificultats per a l'accés dels immigrants estrangers a l'habitatge són, en primer lloc, econòmiques (un 78'7% de les respostes); el segon el comparteixen tant els factors de la

discriminació com la feblesa existent al nostre país en l'habitatge de lloguer, i per últim, el factor menys important entre els quatre proposats és el de caràcter jurídic, ja que només un 27% de les respostes el considera prioritari, i en canvi, més d'un 63% el situa a l'últim lloc.

Les mesures que caldria prendre de cara a millorar les polítiques d'habitatge destinades als col·lectius amb major risc d'exclusió social són, primer, la *promoció del mercat de lloguer*, seguit de la intervenció pública perquè entrin en el mercat immobiliari els habitatges desocupats². A més, cal que s'afegeixin a aquestes mesures tant la construcció de nous habitatges de protecció oficial (que fins ara estaven quasi exclusivament dedicats a joves o gent gran), i la rehabilitació dels edificis.

Per últim, els *centres d'acollida* als immigrants són una bona opció per orientar-los i ajudar-los en un primer moment, sempre que *l'estada sigui transitòria i durant un temps limitat*. Tot i que és possible que el temor al control institucional provoqui que els immigrants no accedeixin a aquests centres, però tot i així no compleixen l'objectiu d'integració, evitant la concentració d'immigrants en determinades àrees del territori.

ASPECTES A PRIORITZAR EN LES POLÍTIQUES D'HABITATGE

Sobre si s'haurien de preveure espais i edificis públics d'us col·lectiu, com els escorxadors o els cementiris, segons les prescripcions de les diferents religions, la major part dels enquestats es mostra favorable a que les religions que tenen acords amb l'Estat tinguin dret a aquests espais, per la qual cosa s'han de garantir els mitjans necessaris per a les diferents pràctiques religioses, ja que les

² L'any 1991, hi havia a Catalunya un total de 317.874 habitatges vacants, és a dir, un 11'7% del total d'habitatges familiars (Font: Web de l'Institut d'Estadística de Catalunya).

administracions i institucions públiques s'han d'anar adaptant a les pràctiques diferencials lligades al fet religiós, però sempre tenint present la demanda i les possibilitats de dur-les a terme. Tot i això, també hi ha convergència d'opinions en què les *pràctiques de previsió d'espais públics prioritzin els espais d'ús comú, més que no pas els espais que distingeixen entre una o altra religió, procedència, o ètnia.*

BENESTAR SOCIAL I SALUT

De cara a l'atenció de les persones provinents d'altres països, l'organització i la pràctica de serveis mèdicoassistencials poden presentar situacions problemàtiques. A la segona enquesta (2001) quan es demana als experts quins creuen que són els principals obstacles amb què es troben els immigrants, aquests citen més *la falta d'informació sobre els serveis a què tenen dret i falta de plans d'atenció integrals.* En segon terme apareixen la preparació dels treballadors d'aquests serveis i els problemes d'accessibilitat als serveis pel temor a ser controlat. En darrer terme es citen la falta d'informació de part dels immigrants de com s'han d'adequar a les normes i els problemes estructurals de desatenció general, degudes al col·lapse de les xarxes d'assistència.

A la primera enquesta (1999) hi havia una clara percepció que l'Administració no està preparada per assistir a les persones arribades d'altres països, tenint en compte els seus costums i valors. Entre les mesures que varen proposar els enquestats destacaven la formació de professionals, la informació i els coneixements, la presència de mediadors o traductors, un pla integral d'acollida o les inversions. A la segona enquesta es va demanar ordenar aquestes mesures citades segons la seva importància.

Mesures per millorar la preparació dels serveis assistencials per atendre correctament les persones provinents d'altres països

1a enquesta. Pregunta oberta	2a enquesta. Pregunta tancada. Ordenar segons la importància				
Percentatge casos (resposta múltiple)	Número d'ordre (percentatge de respostes en cada ordre)				
		1er	2on	3er	4rt
Formació dels professionals, informació i coneixements.	62	23	19	27	30
Presència de mediadors i traductors.	16	8	27	36	29
Inversions econòmiques	12	26	28	27	18
Sensibilització	8	42	24	10	23
Planificació d'acollida	6				
Altres	22				
Total	126	Total	100	100	100

La primera proposta és la planificació de l'acollida, la segona millorar i potenciar els serveis d'informació als immigrants; la tercera la presència de mediadors i traductors als centres sanitaris, i la darrera la formació de professionals, la informació i coneixements. Un ordre que està molt vinculat als principals obstacles citats anteriorment.

De cara a l'atenció als ciutadans d'altres cultures, es considera que *l'atenció mèdica és un dret universal*, sense que puguin existir diferències de tracte en cap cas, tot i que cal tenir en compte que la percepció de les malalties siguin diferents segons les cultures, amb la qual cosa a la pràctica sanitària s'haurien de tenir en compte aquestes diferències. El que no està tan clar és que el funcionament organitzatiu de la pràctica sanitària no es pugui alterar per determinades diferències culturals, encara que s'hagi de tenir respecte i sensibilitat per altres cultures. En aquest últim punt apareixen dues visions, ja que hi ha un sector que està molt i bastant d'acord (28,4% de les respostes), i un altre que es mostra poc entusiasta, i opina que de vegades el funcionament sí que es pot alterar, sempre que sigui per millorar el resultat de l'atenció sanitària.

EDUCACIÓ I ENSENYAMENT

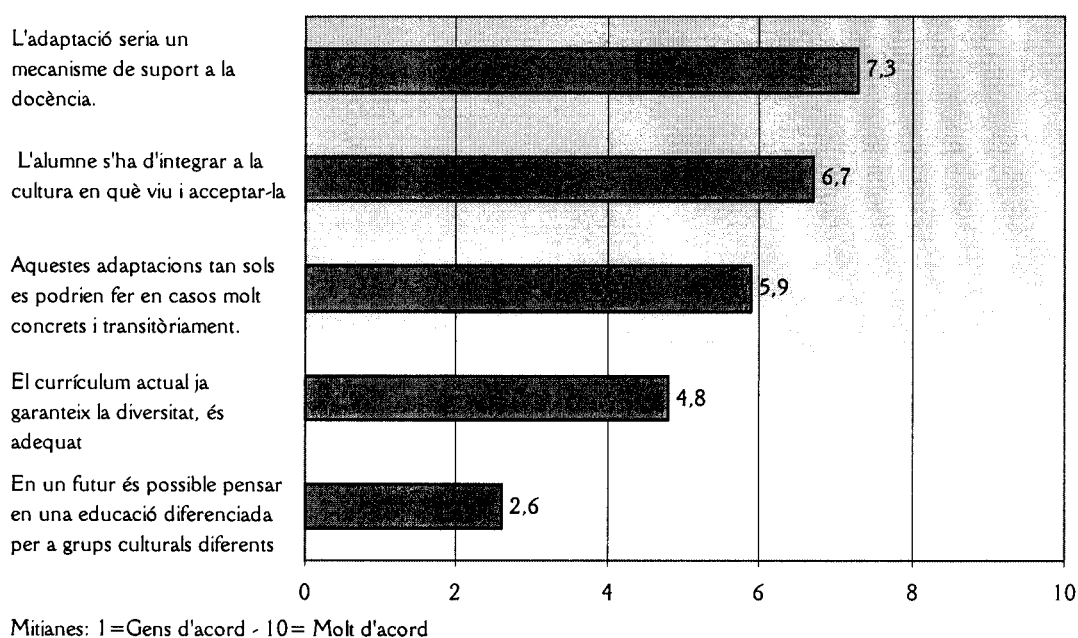
Es considera que per a la formació del futur, *l'educació en valors serà un dels aspectes més importants*. Els valors que s'hauran de prioritzar en aquesta educació són els vinculats amb el *respecte, la tolerància o la convivència* i els que fan referència a la *democràcia, llibertat i igualtat*. En un segon pla es trobarien els valors relacionats amb la responsabilitat, la solidaritat o la interculturalitat. En darrer terme (sempre parlant dels citats a l'enquesta) es trobarien els lligats al desenvolupament sostenible, el medi ambient i els d'eficàcia i competitivitat.

A partir d'aquesta idea, l'actual currículum escolar hauria de garantir la igualtat d'oportunitats, *facilitant el desenvolupament integral de la persona i permetre formar els futurs ciutadans de Catalunya*, sense arribar a una educació diferenciada per a grups culturals diversos, ja que es considera important la *integració de l'alumne en la cultura on viu*. No obstant, no tothom es mostra d'acord en què el currículum actual ja garanteixi la diversitat, sinó que és superior la tendència a estar en desacord (un 52% sobre el total). Per últim, on sí que hi ha un ampli consens, és en el fet que una adaptació curricular s'ha d'utilitzar com a mecanisme de suport a la docència tant per als alumnes, per evitar la marginació i la manca d'oportunitats, com per als professors.

Per a l'educació dels alumnes migrants, hauria de ser prioritari poder superar el currículum oficial amb igualtat de condicions que els altres alumnes, abans que no pas el coneixement del català o de les pautes culturals del nostre país. La pràctica totalitat dels enquestats es mostra d'acord que en

l'educació secundària es fomentin crèdits variables que facin referència a altres cultures, religions o llengües perquè el coneixement d'altres cultures evita el rebuig, fomenta el respecte i facilita la integració. A més, és coherent amb la realitat i permet una millor percepció, a la vegada que serveix per ampliar les opcions i els coneixements dels alumnes. En canvi, no queda tan clar que l'actual currículum escolar tingui una oferta raonable d'aquest tipus de crèdits.

GRAU D'ACORD AMB UN SÈRIE D'AFIRMACIONS SOBRE L'ADAPTACIÓ DEL CURRÍCULUM ESCOLAR PER ALS ALUMNES QUE PROVENEN D'ALTRES CULTURES.

En canvi, les opinions són molt més divergents i disperses quan es demana per si s'ha de treballar la interculturalitat en altres contextos, o si l'educació sobre altres cultures no fomenta per ella mateixa la convivència i "l'antiracisme", ja que si hi ha un part important dels enquestats que opina favorablement, també n'hi ha una altra, no menys important, que se situa en contra, a més d'un sector que tendeix cap a la indiferència.

Però aquesta educació dels immigrants no pot quedar-se tan sols en els nens, sinó que també *ha d'incloure els adults, a partir dels centres de formació d'adults ja existents, de les ONG, o de centres de nova creació, que ajudin a la integració de l'immigrant, tant en el desenvolupament personal (aprenentatge de la llengua del país d'acollida, o de la formació de cara al mercat de treball), com en el de facilitar l'adaptació al nou entorn. Així, els enquestats troben que tant les ONG com les*

administracions s'han d'implicar en el procés de formació dels adults, i que una de les principals prioritats hauria de ser l'aprenentatge de les llengües de la societat d'acollida.

MITJANS DE COMUNICACIÓ

La majoria dels enquestats pensa que els mitjans de comunicació tenen un gran poder en el comportament de la societat, i que són creadors d'opinions, de valors i de realitats, de vegades no ajustades del tot al que passa. Així, el control de la informació, la forma de tractar-la, i en determinats casos, fins i tot de manipular-la, els dóna una gran influència sobre el conjunt de la societat. Aquest poder, però, els converteix en un element fonamental en la construcció de les identitats, en la transmissió dels valors dominants i de la cultura majoritària, fet que pot contribuir negativament a la difusió de la diversitat cultural.

A més, en la mateixa línia, es pensa que *els mitjans de comunicació han de tenir un paper actiu en la cohesió social i en la sensibilització sobre la diversitat cultural*, ja que un 70% dels enquestats està molt o totalment d'acord. Un 88% de les respostes es mostren bastant o molt d'acord en què la influència dels mitjans de comunicació com creadors d'opinió fa que esdevinguin un element fonamental en la construcció de les identitats; aquesta tendència encara es porta més a l'extrem quan cal valorar si els mitjans de comunicació són principalment font de transmissió dels valors dominants i de la cultura majoritària, ja que llavors és fins un 82% el percentatge dels enquestats que s'hi mostren favorables. Tot i això, el seu paper de difusors de la imatge de determinats grups socials no sempre és positiu, ja que l'ús que fan dels tòpics i dels estereotips, el tractament de les cultures minoritàries, i la manipulació o deformació de les informacions pot estigmatitzar determinats grups socials, i fins i tot fomentar l'alarma social amb l'abús d'informacions sobre problemes relacionats amb la immigració.

Per últim, es valora la influència de la xarxa Internet en la relació entre individus de diferents cultures. L'opinió majoritària és d'acord amb aquesta afirmació, en base a dos arguments principals: que es constituirà com un element cabdal en la comunicació entre persones i cultures perquè anul·la les distàncies, i que es consolidarà com element transmissor de coneixements i d'informació. A més, té en favor seu el fet que no distingeix entre races, cultures i religions, i aquest principi d'igualtat facilitarà la comunicació intercultural, suprimint barreres amb les que es troben altres mitjans. En sentit contrari, s'argumenta que no tothom gaudeix encara de les mateixes possibilitats d'accés a la xarxa, i que el fet de la major relació i implicació entre cultures no es tradueix en un major coneixement de l'altre, o en un augment de la tolerància i el respecte vers allò que és diferent.

CONSIDERACIONS FINALS

D'aquest resum de resultats es poden comentar un sèrie de consideracions generals. Tot i la diversitat d'opinions que presenten els experts consultats sembla existir un relatiu optimisme sobre el futur convivencial en una Catalunya plural. Així, s'aposta per uns models d'integració en els quals prevaleixen el respecte a la diferència i les relacions entre cultures o, en últim cas, s'aposta per la formació de minories ètniques sòlides. Aquest optimisme moderat també s'observa en les referències a la tolerància i la convivència tant com elements característics de la societat catalana o com a referents per a l'educació en valors de les noves generacions. L'educació es considerada com un element fonamental, tant per a la integració cultural dels vinguts de fora com per fomentar el coneixement i el respecte cap a les altres cultures.

Tot i això, els experts han considerat que hi ha aspectes que comporten situacions difícils i compromeses, com s'ha observat especialment en les preguntes referides a al situació legal del immigrants estrangers, en les referides al seu paper en el mercat de treball o l'accés a l'habitatge i als serveis socials. En aquests àmbits destaca la divisió d'opinions dels experts en temes concrets que mostren que la situació encara presenta molts dubtes sobre la seva evolució futura.

Per desenvolupar un procés d'integració de les diferents pertinences culturals a Catalunya queda clar que s'haurà de seguir una evolució en la qual *el voluntarisme social i polític jugarà un paper fonamental*. És per aquesta raó que aquest voluntarisme s'ha de reflectir en aspectes tant diversos com són el disseny de polítiques públiques, en el foment de campanyes de sensibilització, en la participació de la societat civil i la coordinació d'institucions socials intermèdies i les administracions, en impulsar el consens institucional o en la prevenció de situacions de conflicte. Aquestes consideracions són elements bàsics en opinió dels enquestats, cara a garantir la cohesió social en un marc de convivència en la societat catalana dels propers anys.